

Handreikingen bodem voor gemeenten

Ongewone voorvallen en incidenten

Datum	5 juli 2013
Status	Definitief

Colofon

Uitgegeven door	Bodem+
Informatie	Bibiane Blesing
Telefoon	088 602 50 42
Fax	
Uitgevoerd door	Handreiking opgesteld door Witteveen+Bos (2009)
Opmaak	Beperkte actualisatie wet en regelgeving door Tauw (2013)
Datum	5 juli 2013
Status	Definitief
Versienummer	2

Inhoud

1	Inleiding—8
1.1	Achtergrond—8
1.2	Leeswijzer—9
2	Beleid en regelgeving—10
2.1	Inleiding—10
2.2	Verantwoordelijkheden vanuit Wet bodembescherming—10
2.3	Verantwoordelijkheden vanuit overige wetgeving—12
2.3.1	Wabo/Wet milieubeheer—12
2.3.2	Waterwet—13
2.3.3	Overige—13
3	Draaiboek gemeente zonder Wbb-bevoegd gezagtaken—15
3.1	Inleiding—15
3.2	Melding—15
3.3	Inventarisatie—16
3.4	Terreininspectie—16
3.5	Terugkoppeling afdelingshoofd—17
3.6	Registratie en doormelding—17
4	Draaiboek gemeente met Wbb-taken—19
4.1	Inleiding—19
4.2	Melding—19
4.3	Inventarisatie—19
4.4	Beoordeling voorval—20
4.5	Aanpak van het voorval—20
4.5.1	Spoor 1: Ongewoon voorval waarbij spoedig handelen is vereist—20
4.5.2	Spoor 2: Ongewoon voorval zonder spoedig handelen—22
4.6	Nazorg—24
4.6.1	Registratie—25
4.6.2	Verhaalsmogelijkheden—26
4.6.3	Bestuursdwang—27
5	Informatie en communicatie—28
6	Toezicht en handhaving—29
6.1	Inleiding—29
6.2	Zorgplichtmaatregelen bij een ongewoon voorval—29
7	Praktijkvoorbeelden en veelgestelde vragen—30
Bijlage A Meldingsformulier ongewoon voorval—31	
Bijlage B Voorbeeld meldingsprotocol—33	
Bijlage C Checklist afhandeling ongewoon voorval—35	
Bijlage D Stroomschema afhandelen dumping (drugs)afval—37	
Bijlage E Checklist evaluatierapport ongewoon voorval met bodemverontreiniging—39	

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Diverse milieu-incidenten met bodemverontreiniging tot gevolg hebben in Nederland geleid tot de behoefte aan een gestructureerde aanpak. Vandaar deze handreiking inclusief draaiboeken gericht op de aanpak van bodemschade als gevolg van milieu-incidenten. De draaiboeken zijn gericht op alle milieu-incidenten die buiten inrichtingen plaats vinden en gevolgen hebben voor water- en landbodem en grond- en oppervlaktewater. Het belangrijkste bij een ongewoon voorval, incident of calamiteit is dat er (waarschijnlijk) technisch en organisatorisch snel en effectief moet worden gehandeld. In gemeentelijke rampenplannen kunnen deze procedures reeds zijn beschreven. Het is het mogelijk om bij ongewone voorvallen, incidenten en calamiteiten een deel van zo'n rampenplan te volgen.

De aanpak van milieu-incidenten vraagt om een gecoördineerde inzet van diensten en organisaties vanuit verschillende disciplines. Indien deze inzet niet goed wordt geregeld kan een milieu-incident uitgroeien tot een ramp (zie onderstaand kader).

van milieu-incident naar ramp

In een gemeente treft de inspecteur in het riool een grote concentratie verdachte vloeistof aan en ziet die aan voor minerale olie. Als maatregel wordt voorgesteld om het riool met veel water door te spoelen. Achteraf bleek het niet te gaan om minerale olie, maar om een drijfslag van benzine. De toegepaste maatregel was eigenlijk niet geschikt in verband met ontploffingsgevaar. Als de vloeistof in het rioolstelsel tot ontbranding was gekomen had dit tot een grote ramp kunnen leiden. Gelukkig is het bij dit incident goed afgelopen. Om dit soort fouten te voorkomen is het van belang een draaiboek op te stellen, waarin wordt uitgewerkt hoe in dergelijke situaties door verschillende organisaties moet worden gehandeld. In elk geval moet worden gewaarborgd dat mensen met kennis van zaken beslissen over de aanpak van het milieu-incident en voorkomen dat het kan uitgroeien tot een ramp.

In voorliggende handreiking wordt een draaiboek gepresenteerd voor de aanpak van incidenten die bodemverontreiniging tot gevolg (kunnen) hebben. De taak die een gemeente/omgevingsdienst bij een voorval met gevolgen voor de bodemkwaliteit heeft, is afhankelijk van de bevoegdheden in het kader van de Wet bodembescherming. In deze handreiking worden twee draaiboeken onderscheiden:

- gemeente zonder Wbb-bevoegd gezagtaken;
- Wbb-bevoegd gezag (bevoegde gemeenten en provincie).

betrokken partijen

Bij het aanpakken en afhandelen van incidenten kunnen veel partijen betrokken zijn, zoals de gemeente/omgevingsdienst, de provincie, de hulpdiensten en het Rijk. Welke partijen precies betrokken zijn is afhankelijk van het bedreigde object. Zo zijn bij verontreiniging van de waterbodem of het oppervlaktewater weer andere partijen betrokken zoals het waterschap of Rijkswaterstaat.

In deze handreiking worden de bevoegdheden en verantwoordelijkheden toegelicht en wordt voor beide situaties een draaiboek gepresenteerd. Om deze draaiboeken op te stellen is mede gebruik gemaakt van het Draaiboek ongewone voorvallen van de gemeente Deventer (juli 2003), het Milieu-incidenten draaiboek van het Gelders Bodemberaad (2005) en het Handboek 'Aanpak ongewone voorvallen bij bedrijven', provincie Noord-Brabant (2005). De doelgroep van de handreiking is de bodemmedewerker van de gemeente/omgevingsdienst, omdat deze in dergelijke situaties in actie dient te komen.

1.2 Leeswijzer

Tabel 1.1. geeft een overzicht van de onderwerpen die in deze handreiking zijn opgenomen, inclusief trefwoorden.

Tabel 1.1 Indeling en trefwoorden handreiking Ongewone voorvallen en incidenten

paragraaf	onderwerp	trefwoorden
1	inleiding	draaiboeken bodemincidenten kleine gemeenten en Wbb bevoegd gezag
2	beleid en regelgeving	verantwoordelijkheden Wet bodembescherming (Wbb), verantwoordelijkheden overige wetgeving (Wm en WW)
3	draaiboek voor gemeente zonder Wbb-bevoegd gezag taken	melding, inventarisatie, terreininspectie, terugkoppeling afdelingshoofd, registratie en doormelding
4	draaiboek voor Wbb bevoegd gezag	melding, inventarisatie, beoordeling geval (spoed/geen spoed), aanpak geval, nazorg
5	informatie en communicatie	informatie en communicatie tijdens en na incidenten
6	toezicht en handhaving	zorgplichtmaatregelen bij een ongewoon voorval
7	veelgestelde vragen	

2 Beleid en regelgeving

2.1 Inleiding

Bij de afhandeling van incidenten waarbij bodemschade optreedt of dreigt op te treden heeft de gemeente/omgevingsdienst een belangrijke rol. Het belangrijkste wettelijk kader voor de gemeente/omgevingsdienst om op te treden is de Wet bodembescherming (indien het incidenten in openbaar gebied betreft). Echter er kan ook andere relevante wetgeving van toepassing zijn (bijvoorbeeld de Wm als het milieu-incident met bodemverontreiniging binnen een inrichting plaats vindt). In dit hoofdstuk wordt het beleidskader toegelicht waarbij deze wetten aan de orde komen. De rest van deze handreiking spitst zich toe op incidenten buiten inrichten waarop de Wbb van toepassing is.

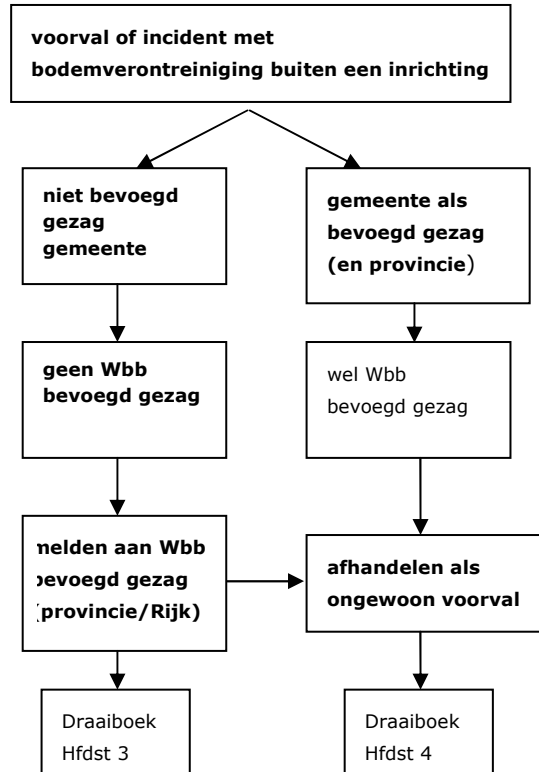
2.2 Verantwoordelijkheden vanuit Wet bodembescherming

Als de bodem verontreinigd wordt of dreigt te worden als gevolg van een milieu-incident is de Wet bodembescherming van toepassing.

Elke gemeente heeft vanuit de zorgplicht (artikel 13) de verantwoordelijkheid om polshoogte te nemen als zich een ongewoon voorval voordoet. De rol van de gemeente/omgevingsdienst bij de verdere afwikkeling is afhankelijk van de vraag of de gemeente wel of geen bevoegd gezag is op grond van de Wbb en op welke wijze de melding binnenkomt. Dit is weergegeven in onderstaand stroomschema.

melding ongewoon voorval

Over het algemeen zijn de hulpdiensten (politie, brandweer) als eerste op de hoogte van een ongeval die mogelijk ook consequenties heeft voor de bodem of het oppervlaktewater. In principe zullen de hulpdiensten dan het bevoegd gezag Wbb (gemeente of provincie) inschakelen om bodemmaatregelen te nemen. De hulpdiensten zullen op de hoogte moeten worden gebracht van het feit dat ze tijdig het Wbb-bevoegd gezag inschakelen. Vaak is de eerste zorg van de hulpdiensten om personen in veiligheid te brengen en/of wrakstukken te verwijderen. De wijze waarop dit gebeurt is niet altijd de beste oplossing voor het milieu. Daarom moet het bevoegd gezag er snel bij kunnen zijn om te adviseren over de maatregelen om het milieu zo min mogelijk te belasten tijdens de hulpverlening.

Afbeelding 2.1. Stroomschema rol gemeente bij ongewoon voorval of incident

definitie ongewoon voorval

Het begrip ongewoon voorval wordt niet gedefinieerd in de Wbb, maar in de Memorie van Toelichting bij de Wbb wordt dit begrip ruim uitgelegd. Uit de schaarse jurisprudentie op dit gebied (zie <http://www.rechtspraak.nl/Uitspraken-en-Registers/uitspraken/Pages/default.aspx>) kan worden gesteld dat er sprake is van een ongewoon voorval in de volgende situatie: Een ongewoon voorval in de zin van de Wbb is elke gebeurtenis, ongeacht de oorzaak daarvan, die afwijkt van de normale bedrijfsactiviteiten. Dat wil zeggen, zowel storingen in het productieproces en storingen in de voorzieningen van de inrichting, als ongelukken en calamiteiten. Een door vandalisme veroorzaakte brand moet ook als ongewoon voorval worden aangemerkt (Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 18 juli 2000, nr. E03.98.0496). Het gaat dus bijvoorbeeld niet om (dagelijkse) verontreinigingen bij benzinestations als gevolg van morsen en ook niet over verontreinigingen uit het verleden.

Als het milieu-incident met bodemverontreiniging zich voordoet in een niet-Wbb bevoegd gezag gemeente zal de bodemmedewerker zich op de hoogte stellen van de stand van zaken en het vervolgens doormelden aan de provincie. Immers het bevoegd gezag Wbb is verantwoordelijk voor het afhandelen van een ongewoon voorval. Wel kunnen dat gemeente, provincie, omgevingsdienst en rijk onderlinge afspraken maken over de afhandeling. De Wbb geeft twee situaties aan waarin het bevoegd gezag gehouden is maatregelen te nemen, ten minste als die situaties een gevolg zijn van een ongewoon voorval Wbb (artikel 30 Wbb).

Die situaties zijn:

- 1 een geval van ernstige verontreiniging, óf
- 2 een situatie waarin de bodem ernstig is of dreigt te worden aangetast.

Verder moet sprake zijn van een geval van verontreiniging of dreigende aantasting van de bodem (met bodemvreemde stoffen) waarbij de functionele eigenschappen die de bodem voor mens, plant of dier heeft, ernstig zijn of dreigen te worden verhinderd. Indien iemand op de hoogte is van een ongewoon voorval dient diegene dat te melden aan het bevoegd gezag. Hiervoor is in bijlage A een voorbeeld meldingsformulier opgenomen.

Welke stappen de bodemmedewerker van een willekeurige gemeente/omgevingsdienst moet nemen vanaf het moment dat het incident bekend is tot en met registratie van zijn bevindingen wordt toegelicht in hoofdstuk 3 van deze handreiking.

Als de gemeente Wbb-bevoegd gezag is, zal zij (of de omgevingsdienst) uitvoering moeten geven aan de artikelen 30 tot en met 35 van de Wbb. De artikelen 30 tot en met 35 van de Wbb hebben tot doel op te kunnen treden als een ongewoon voorval plaatsvindt. Door het tijdig treffen van maatregelen kan het ontstaan of verergeren van een bodemverontreiniging worden voorkomen en daarmee ook het saneren van de verontreiniging in de toekomst. De werkwijze van het bevoegd gezag Wbb wordt toegelicht in hoofdstuk 4.

2.3 Verantwoordelijkheden vanuit overige wetgeving

2.3.1 Wabo/Wet milieubeheer

Bij milieu-incidenten binnen inrichtingen is hoofdstuk 17 van de Wet milieubeheer van toepassing. Dit betekent dat in die situatie het bevoegd gezag Wet milieubeheer het geval moet afhandelen (zie [Handreiking maatwerk ongewone voorvallen artikel 17.2 Wet milieubeheer](#)). Dit kan de gemeente zijn maar ook de provincie (of omgevingsdienst) of soms het Rijk. De verantwoordelijkheid voor het afwickelen ligt dan bij de vergunningverleners en handhavers van de omgevingsvergunning. De bodemmedewerker kan hierbij wel om advies gevraagd worden. Titel 17.2 Wm en de Wbb kennen een ruime overlap. Enkele verschillen zijn: in tegenstelling tot de Wbb kent titel 17.2 Wm onder andere een verplicht kostenverhaal. De Wbb kent een ruimere zorgplicht dan de Wm: de zorgplicht in de Wbb is niet beperkt tot beroepshalve of bedrijfsmatig verrichte activiteiten. Omdat hierop andere procedures van toepassing zijn, zijn milieu-incidenten met bodemverontreiniging binnen een Wm-inrichting niet uitgewerkt in de draaiboeken van deze handreiking.

voorbeeld samenloop Wabo/Wm en Wbb

Binnen een inrichting vindt een ongewoon voorval plaats waardoor bodemschade ontstaat. De schade komt boven de schadedrempel uit. Er kan op basis van verschillende regelgeving door de verschillende bevoegde instanties worden opgetreden:

- op grond van titel 17.2 Wm;
- op grond van titel 17.1 Wm;
- op grond van overtreding van voorschriften in de omgevingsvergunning;
- (als vangnet) op grond van zorgplicht van de Wet bodembescherming.

In dit voorbeeld moet het kostenverhaal:

- deels plaatsvinden op grond van titel 17.2 Wm (voor schade die boven de schadedrempel uitkomt);
- voor het overige op grond van de Wbb, titel 17.1 Wm of de omgevingsvergunning.

De aansprakelijk gestelde (rechts)persoon zal duidelijk moeten worden geïnformeerd welke kosten op grond van welke bevoegdheid door welk bevoegd gezag worden verhaald.

2.3.2

Waterwet

Op grond van de Waterwet (WW) is het verboden om zonder vergunning afvalstoffen, verontreinigende of schadelijke stoffen te lozen in het oppervlaktewater. In de vergunning kan worden opgenomen dat bij ongewone voorvallen tijdelijke maatregelen moeten worden getroffen, bijvoorbeeld het tijdelijk staken van de lozing op een rioolwaterzuiveringsinstallatie. Indien als gevolg van een milieu-incident het oppervlaktewater en/of de waterbodem verontreinigd raakt is de WW van toepassing. In de Waterwet is een soortgelijke zorgplicht opgenomen als in de Wbb met een meldplicht en een bevoegdheid voor de waterbeheerder om aanwijzingen te geven over de te nemen maatregelen. Dit geldt voor alle nieuwe waterboderverontreinigingen en alle "zorgplichtverontreinigingen" die sinds 1987 zijn ontstaan en voorheen onder de zorgplicht van art. 13 Wbb vielen.

Dit betekent dat de waterbeheerder (verantwoordelijk voor de waterkwaliteit en de waterbodem) de afwikkeling op zich neemt. Indien zowel de bodem als oppervlaktewater en waterbodem verontreinigd (dreigen te) worden, zullen de betreffende bevoegde gezagen voor bodem en waterbodem goed moeten samenwerken om het milieu-incident adequaat af te wikkelen.

2.3.3

Overige

Daarnaast kan ook nog andere regelgeving van toepassing zijn, zoals het Besluit bodemkwaliteit en asbestregelgeving. Per situatie zal bekeken moeten worden welke regelgeving van toepassing is. Daarnaast kunnen er in bepaalde situaties ook nog regels van andere (overheids)organisaties van toepassing zijn, zoals bijvoorbeeld de richtlijnen van Rijkswaterstaat als het om een ongeval op de Rijksweg gaat.

3 Draaiboek gemeente zonder Wbb-bevoegd gezagtaken

3.1 Inleiding

Zoals uit het vorige hoofdstuk blijkt heeft een bodemmedewerker bij een gemeente zonder Wbb-bevoegd gezag taken (medewerker van de omgevingsdienst) een rol bij het identificeren en afwickelen van bodemverontreiniging bij een milieu-incident. In dit draaiboek wordt toegelicht welke werkwijze de bodemmedewerker moet volgen bij milieu-incidenten met gevolgen voor de bodemkwaliteit. Van belang om te realiseren is dat de bodemmedewerker een schakel in het geheel is. Vaak komen bij een incident (zoals een transportongeval op de weg) aspecten als verkeersveiligheid en gezondheid aan de orde en zijn de reguliere hulpverleningsinstanties (politie, brandweer, ambulance) verantwoordelijk voor de bestrijding van het incident. Pas in een later stadium komt de bodemmedewerker in beeld. Dit blijkt uit een voorbeeld meldingsprotocol dat is opgenomen in bijlage B.

De werkwijze voor de afhandeling bestaat uit een aantal stappen. De stappen zijn weergegeven in onderstaande afbeelding en worden toegelicht in de volgende paragrafen.

<p>1. Melding</p> <ul style="list-style-type: none"> • via afdelingshoofd of klachtendienst/meldpunt • rechtstreeks aan bodemmedewerker (dan melden aan afdelingshoofd)
<p>2. Inventarisatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • wie zijn betrokkenen • wie zijn wel/niet geïnformeerd • eventueel instanties die niet zijn geïnformeerd alsnog op de hoogte stellen • aard, plaats en tijdstip milieu-incident • aard en omvang bodemverontreiniging
<p>3. Terreininspectie</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaststellen aard en omvang bodemverontreiniging • voorstellen doen voor tussentijdse maatregelen (i.o.m. afdelingshoofd) • situatie ter plaatse optekenen en foto's nemen
<p>4. Terugkoppeling afdelingshoofd</p> <ul style="list-style-type: none"> • bodemmedewerker maakt verslag van werkzaamheden en bevindingen • in overleg met afdelingshoofd besluit over voorgestelde maatregelen, registratie en melding
<p>5. Registratie en doormelding</p> <ul style="list-style-type: none"> • voor verdere afhandeling bodemverontreiniging: melden aan Wbb-bevoegd gezag (indien gemeente zelf bevoegd gezag is zie draaiboek hoofdstuk 4) • verslag terreininspectie registreren • na afhandeling resultaten bodemonderzoek en eventuele sanering in BIS

Afbeelding 3.1. Stappenplan afhandeling ongewoon voorval

3.2 Melding

Nadat bij het incident iemand (bijv. brandweer, politie of veroorzaker) heeft geconstateerd dat er bodemverontreiniging optreedt of op kan treden wordt de milieu/bodemafdeling van de gemeente/omgevingsdienst ingeschakeld. De melding kan binnenkomen via het afdelingshoofd. Het afdelingshoofd bepaalt vervolgens welke bodemmedewerker de melding aanneemt en het terrein gaat bezoeken. Daarnaast kan de melding binnenkomen bij de klachtendienst van de gemeente/omgevingsdienst of een centraal meldpunt. Als het rechtstreeks bij een bodemmedewerker terecht komt, doet deze de inventarisatie en bepaalt in overleg met het afdelingshoofd wie zich ter plaatse zal begeven. Om adequaat op een milieu-incident te kunnen reageren is het belangrijk om ook buiten kantoor tijd een contactpersoon bij de afdeling bodem/milieu te hebben. Ook moet buiten kantoor tijd iemand die bevoegd is om beslissingen te nemen (telefonisch) bereikbaar zijn.

3.3 Inventarisatie

In de inventarisatie staan een aantal vragen centraal. De checklist in bijlage C kan hierbij een hulpmiddel zijn.

1 betrokkenen:

- melder;
- veroorzaker;
- eigenaar grond;
- bevoegd gezag;
- overige betrokkenen;

2 aard, plaats en tijdstip milieu-incident:

- gemeente;
- binnen of buiten inrichting;

3 aard en omvang bodemverontreiniging:

- omvang verontreiniging;
- aard stoffen (mobiel/immobiel, explosief/brandbaar/oplosbaar, zwaarder/lichter dan water, et cetera);
- getroffen maatregelen.

Een voorbeeld van een incident waarbij de bodem of het water verontreinigd kan raken is het illegaal dumpen van drugsafval. Het stappenplan dat hierbij doorlopen moet worden is opgenomen in bijlage IV en is ontleend aan de Notitie 'Dumpingen van synthetisch drugsafval (xtc)' van de Omgevingsdienst Midden en West Brabant (voorheen Regionale Milieudienst West-Brabant).

3.4 Terreinspectie

Om de melding te verifiëren en voldoende inzicht in aard van het incident en van de mogelijke verontreiniging te krijgen, volgt na de inventarisatie een terreinspectie. De medewerker voert de volgende werkzaamheden uit:

- vaststellen aard en omvang bodemverontreiniging;
- voorstellen doen voor tussentijdse maatregelen om verspreiding van de verontreiniging te voorkomen. De aard van de verontreiniging is van belang voor de snelheid waarmee maatregelen moeten worden genomen. Eerste maatregelen kunnen vaak snel worden genomen, bijvoorbeeld:
  - afdammen van sloten;
  - het leggen van een dijkje rond de verontreiniging;
  - strooien van adsorptiekorrels;
  - direct ontgraven en opslaan in container;
  - het plaatsen in overmaats vat;
  - het afdekken van de verontreiniging (bij stuifgevoeligheid of goede oplosbaarheid in water).

Dit naar eerste inschatting en onder verantwoordelijkheid van de behandelaar (zie ook tabellen in hoofdstuk 4 bij spoor 1 en spoor 2. De genomen maatregelen dienen te worden vastgelegd in een logboek;

- afhankelijk van het soort bodemverontreinigende stoffen en het daarbij behorende verspreidingsgedrag neemt de bodemmedewerker contact op met:
  - afdeling Riolering/Openbare Werken van de eigen gemeente: als kans bestaat dat stoffen in riolering komen;
  - waterschap/Rijkswaterstaat: als stoffen in oppervlaktewater komen of RWZI bedreigen;
  - waterleidingbedrijf: als grondwaterbeschermingsgebied wordt bedreigd;
  - waterbeheerder: als (water)bodem verontreinigd raakt;
  - provincie: als wegdek (+ berm) provinciale weg verontreinigd is;
  - Rijkswaterstaat : als wegdek (+ berm) rijksweg verontreinigd is;
  - GGD: bij calamiteiten met stoffen die gevaar voor volksgezondheid kunnen opleveren;

Een telefoonlijst met contactpersonen is daarbij een handig hulpmiddel. De medewerker dient dus een telefoonlijst en mobiele telefoon bij zich te hebben tijdens de terreininspectie;

- situatie ter plaatse optekenen (in woorden en evt. tekeningen), foto's nemen, logboek maken.

3.5 Terugkoppeling afdelingshoofd

Na het terreinbezoek keert de medewerker terug en praat de leidinggevende bij over zijn bevindingen. In overleg met de leidinggevende wordt bepaald welke vervolgacties er worden genomen (bijvoorbeeld wie wordt door wie geïnformeerd) en hoe de registratie van het incident plaatsvindt. Van belang is dat de medewerker in elk geval een schriftelijk verslag (aan de hand van logboek) opstelt van zijn bevindingen. In het verslag moeten de volgende onderdelen zijn opgenomen:

- naam medewerker;
- instantie/persoon door wie de medewerker is opgeroepen;
- datum;
- tijdstip;
- aard incident;
- locatie;
- gegevens veroorzaker (indien bekend);
- bevindingen;
- nazorg;
- gegevens van andere instanties die aanwezig/ingeschakeld zijn bij het incident (ook in verband met eventuele afstemming in nazorgmaatregelen).

3.6 Registratie en doormelding

Na het doorlopen van alle stappen heeft de bodemmedewerker gedaan wat volgens het zorgplichtbeginsel van hem verwacht mag worden: hij heeft zich geïnformeerd over het voorval en de benodigde maatregelen getroffen. Voor de verdere afhandeling van het geval is het bevoegd gezag Wbb verantwoordelijk. Dit betekent dat de medewerker zijn bevindingen moet doormelden aan het Wbb bevoegd gezag (=provincie, soms Rijk), die verdere stappen moet ondernemen. De aandachtspunten die het Wbb-bevoegd gezag moet meenemen bij de afhandeling zijn opgenomen in hoofdstuk 4.

Omdat het voor de gemeente/omgevingsdienst belangrijk is inzicht te hebben in alle voorkomende bodemverontreiniging in de gemeente, is het verstandig om de resultaten van bodemonderzoek en sanering op de locatie te registreren in het bodeminformatiesysteem (BIS).

Zie ook de aandachtspunten voor nazorg in hoofdstuk 4.

4 Draaiboek gemeente met Wbb-taken

4.1 Inleiding

Als bij het bevoegd gezag Wbb een melding over een milieu-incident met bodemverontreiniging binnen komt, vindt beoordeling plaats of sprake is van een ongewoon voorval en of de afhandeling ervan spoed heeft of niet. Dit is uitgewerkt in onderstaand draaiboek. De eerste stappen zijn vergelijkbaar met het draaiboek voor gemeenten zonder Wbb-taken. In bijlage B is een voorbeeldchecklist opgenomen die gebruikt kan worden bij de beoordeling en afhandeling van het milieu-incident.

4.2 Melding

Bij een milieu-incident met mogelijk gevolgen voor de bodemkwaliteit kunnen de daartoe aangewezen gemeentelijke of provinciale bodemmedewerkers (of medewerkers van de omgevingsdienst) worden opgeroepen om assistentie te verlenen. Tot de werkzaamheden van deze medewerkers behoort:

- het beperken of voorkomen van schade aan het milieu of gevaar voor de omgeving als gevolg van het milieu-incident;
- het oplossen van klachten of het verlenen van assistentie daarbij;
- eisen dat het incident conform de Wbb wordt aangepakt.

Om adequaat op een milieu-incident te kunnen reageren is het belangrijk om ook buiten kantoor tijd een contactpersoon bij de afdeling milieu te hebben.

4.3 Inventarisatie

Aan de hand van de melding moet de medewerker proberen een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van het voorval. Afhankelijk van de wijze waarop de melding bij het bevoegd gezag binnenkomt zal de inventarisatie al deels of helemaal uitgevoerd zijn. Het bevoegd gezag moet in elk geval inzicht krijgen in de volgende gegevens.

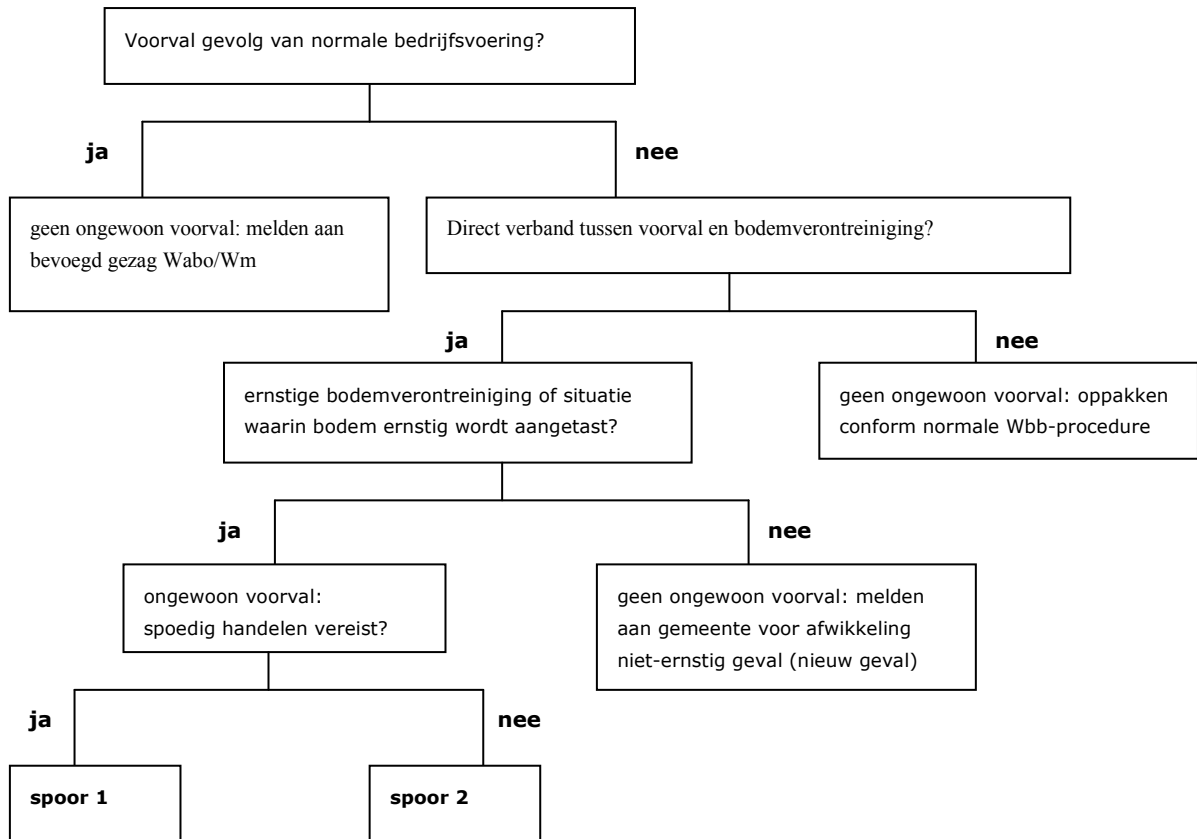
- 1 betrokkenen:
  - melder;
  - veroorzaker;
  - eigenaar grond;
  - wie is bevoegd gezag (welke wetgeving is van toepassing?);
  - overige betrokkenen;
- 2 aard, plaats en tijdstip milieu-incident:
  - gemeente;
  - binnen of buiten inrichting;
- 3 aard en omvang bodemverontreiniging:
  - omvang verontreiniging;
  - aard stoffen (mobiel/immobiel, explosief/brandbaar/oplosbaar, zwaarder/lichter dan water, et cetera);
  - getroffen maatregelen.

Indien deze gegevens nog onvoldoende bekend zijn zal het Wbb-bevoegd gezag een terreininspectie moeten uitvoeren. Dit kan het geval zijn als de melding rechtstreeks bij het bevoegd gezag binnenkomt, zonder dat een bodemmedewerker van een andere instantie zich op de hoogte heeft gesteld van de situatie ter plaatse. Als na terreininspectie voldoende zicht is op aard en omvang van het voorval kan het bevoegd gezag bepalen of daadwerkelijk sprake is van een ongewoon voorval in de zin van de Wbb, of dat andere wet- en regelgeving van toepassing is.

4.4 Beoordeling voorval

Op basis van de betreffende informatie wordt beoordeeld of inderdaad sprake is van een ongewoon voorval in de zin van de Wet bodembescherming. Afhankelijk hiervan wordt bepaald wie verantwoordelijk is voor de afhandeling van het milieu-incident.

Hiervoor moeten de volgende vragen worden beantwoord:

Afbeelding 4.1. Stroomschema beoordeling voorval (nieuw geval, geen historische verontreiniging)

Als blijkt dat er sprake is van een ongewoon voorval moet worden bepaald of het voorval een spoedeisend karakter heeft of niet. Op basis hiervan wordt bepaald of spoor 1 of spoor 2 van toepassing is.

4.5 Aanpak van het voorval

Afhankelijk van de mate van spoed kunnen twee verschillende sporen worden doorlopen.

4.5.1 Spoor 1: Ongewoon voorval waarbij spoedig handelen is vereist

Ingeval onderkend wordt dat sprake is van een milieu-incident met spoedeisende ernstige bodemverontreiniging is het aan de bodemmedewerker om de volgende handelingen te verrichten:

- onderbouw dat er sprake is van een situatie waarbij spoedig handelen gewenst is om erger te voorkomen, in principe moet de ontstane verontreiniging volledig verwijderd worden, voor zover dat redelijkerwijs mogelijk is;
- bepaal de te treffen maatregelen;

- bepaal wie mandaat heeft om maatregelen goed te keuren (bijvoorbeeld afdelingshoofd), hiervoor is ook een globale financiële inschatting nodig van de maatregelen;
- voer maatregelen uit of laat ze uitvoeren door anderen (bijvoorbeeld aannemer/ongevallendienst waarmee contract is om milieuverontreinigingen als gevolg van incidenten op te ruimen);
- laat bodemonderzoek uitvoeren om aard, mate en verspreiding van de bodemverontreiniging te bepalen;
- onderzoek kostenverhaal.

In navolgende tabel worden de organisatorische, technische en juridische maatregelen die de bodemmedewerker moet nemen samengevat.

Tabel 4.1. Maatregelen bij ongewoon voorval waarbij spoedig handelen gewenst is

Bedreigd object		maatregelen spoor 1		
		organisatorisch	technisch	juridisch
oppervlakte-water	drijfslaag	Afstroming naar oppervlaktewater voorkomen in overleg met waterbeheerder	-aanbrengen grondwal met bijv. bermgrond, lekbak -afdammen slootgedeelte met zand, rijplaten, e.d.,olieboom aanbrengen	-vastleggen veroorzaker -vaststellen eigenaar/gebruiker -maak foto's -nagaan wettelijke basis voor acties (WW, WM, APV) -nemen van monsters
	menging	voorkom verdere verspreiding door stroming (zoveel mogelijk) stil te leggen in overleg met waterbeheerder	-afdammen slootgedeelte met zand, rijplaten, e.d. -afsluiten duiker, sluis, e.d.	
waterbodem		voorkomen van verdere verspreiding en stroming tot minimum beperken in overleg met waterbeheerder	-afdammen slootgedeelte met zand, rijplaten, e.d. -afsluiten duiker, sluis, e.d.	-vastleggen veroorzaker -vaststellen eigenaar/gebruiker -maak foto's -nagaan wettelijke basis voor acties (WW, WM, APV) -nemen van monsters
grond	kleine bron < 25 m ³	zoveel mogelijk verdere verspreiding voorkomen door direct bron verwijderen of bron afdekken	-ontgraving, in container zetten etc. -folie, <u>nathouden, zand</u> , etc	-vastleggen veroorzaker -vaststellen eigenaar/gebruiker -maak foto's -nagaan wettelijke basis voor acties (zorgplicht Wbb, WM) -nemen van monsters
	grote bron >25M3	zoveel mogelijk verdere verspreiding voorkomen door direct bron verwijderen of bron afdekken	-ontgraving, in container zetten etc. -folie, <u>adsorbtiemateriaal</u> , etc	
grondwater ¹	beperkte verspreiding (<100 m ³)	zoveel mogelijk verdere verspreiding voorkomen door direct bron verwijderen	-ontgraving	-vastleggen veroorzaker -vaststellen eigenaar/gebruiker -maak foto's -nagaan wettelijke basis voor acties (zorgplicht Wbb, WM) -nemen van monsters
	grote verspreiding (>100 m ³)	zoveel mogelijk verdere verspreiding voorkomen door direct bron verwijderen	-ontgraving -evt. (open) bemaling	

1 Bij grondwater ook onderscheid maken tussen aanpak drijfslaag en menging, zie oppervlaktewater

Directe verwijdering is nodig als:

- de verontreiniging zich snel verspreid (bijvoorbeeld door een goed doorlatende bovengrond of door regen);
- de verontreiniging kort geleden is ontstaan;
- de verontreiniging eenvoudig op te ruimen is (door ontgraving).

Of een adviesbureau of calamiteitenbedrijf wordt ingeschakeld hangt af van de omvang van de verontreiniging. Indien het enkele m²/m³ te ontgraven grond betreft kan een adviesbureau het afhandelen. Indien de verontreiniging groter is, wordt een calamiteitenbedrijf ingeschakeld. Het calamiteitenbedrijf regelt in het algemeen ook de inschakeling van de aannemer en het materieel.

4.5.2

Spoor 2: Ongewoon voorval zonder spoedig handelen

Indien geen sprake is van spoedeisendheid dient de bodemmedewerker de volgende handelingen uit te voeren:

- bepaal situatie;
- laat proces verbaal opmaken tegen veroorzaker (indien bekend);

- laat bodemonderzoek uitvoeren;
- bepaal welke maatregelen nodig zijn;
- voer maatregelen uit of laat ze uitvoeren door anderen (adviesbureau of calamiteitenbedrijf);
- evalueren onderzoek/maatregelen.

De organisatorische, technische en juridische maatregelen bij een incident zonder spoedeisend karakter worden gepresenteerd in de volgende tabel.

Tabel 4.2 Maatregelen bij ongewoon voorval niet-spoedeisend karakter

Bedreigd object		maatregelen spoor 2		
		organisatorisch	technisch	juridisch
oppervlakte-water	drijfslaag	verwijder verontreiniging aan de oppervlakte in overleg met waterbeheerder	-afroten, zuigwagen, afvoer via aannemer -ontgraven wal ter hoogte van waterspiegel, afvoer via aannemer	-vastleggen gegevens in evaluatierapport -referentiemonsters (op grotere afstand) samenstellen
	menging	-onderzoek naar verontreiniging -verwijderen verontreiniging in overleg met waterbeheerder	-samenstellen watermonsters -afvoer met zuigwagen en zuivering in rwzi -overpompen naar tijdelijk depot -in-situ/on-site zuivering,	-aanvragen beschikking -vastleggen gegevens in evaluatierapport -referentiemonsters samenstellen
waterbodem		-onderzoek naar verontreiniging in overleg met waterkwaliteitsbeheerder -zodig verwijderen verontreiniging in overleg met waterbeheerder	-samenstellen slibmonsters -op basis van op te stellen saneringsplan	-aanvragen beschikking -vastleggen gegevens in evaluatierapport -referentiemonsters (op grotere afstand) samenstellen
grond	kleine bron ,< 25m3	-onderzoek naar verontreiniging in overleg met Wbb-bevoegd gezag -zodig verwijderen verontreiniging in overleg met Wbb-bevoegd gezag	-samenstellen grondmonsters -op basis van op te stellen plan van aanpak	-vastleggen gegevens in evaluatierapport -referentiemonsters (op grotere afstand) samenstellen
	grote bron > 25m3	-onderzoek naar verontreiniging -zodig verwijderen verontreiniging	-samenstellen grondmonsters -op basis van op te stellen saneringsplan ²	-aanvragen beschikking -vastleggen gegevens in evaluatierapport -referentiemonsters samenstellen
grondwater ¹	beperkte verspreiding (<100 m3)	-onderzoek naar verontreiniging in overleg met waterleidingbedrijf en waterbeheerder -zodig verwijderen verontreiniging in overleg met waterleidingbedrijf en waterbeheerder	-samenstellen grondwatermonsters -op basis van op te stellen plan van aanpak	-vastleggen gegevens in evaluatierapport -referentiemonsters (op grotere afstand) samenstellen
	grote verspreiding (>100 m3)	-onderzoek naar verontreiniging -zodig verwijderen verontreiniging	-samenstellen grondwatermonsters -op basis van op te stellen saneringsplan ²	-aanvragen beschikking -vastleggen gegevens in evaluatierapport -referentiemonsters (op grotere afstand) samenstellen

¹ Bij grondwater ook onderscheid maken tussen aanpak drijfslaag en menging, zie oppervlaktewater.

² Een saneringsplan is niet altijd verplicht, als bijvoorbeeld voldaan wordt aan de voorwaarden uit het Besluit Uniforme Saneringen kan worden volstaan met een melding.

Niet direct verwijderen van de verontreiniging is mogelijk als er geen acute risico's zijn. Andere criteria op grond waarvan de verwijdering minder spoed heeft zijn:

- de verontreiniging is gedurende langere tijd ontstaan. In dergelijke gevallen is het logischer eerst de omvang van de bodemverontreiniging met bodemonderzoek vast te stellen en pas daarna te beginnen met opruimen;
- de verontreiniging kan niet eenvoudig opgeruimd worden (er is bijvoorbeeld een grondwatersanering nodig);

In de meeste gevallen worden controlemonsters van de ontgraving genomen (conform BRL SIKB 6000) en geanalyseerd. Indien de omvang van de verontreiniging klein is en (te verwijderen met 1 à 2 scheppen van een kraan) en op grond van zintuiglijke waarnemingen blijkt dat alle verontreiniging is verwijderd, kan het nemen en analyseren van controlemonsters achterwege blijven.

4.6

Nazorg

Bij de nazorg gaat het onder andere om het beoordelen of de verontreiniging volledig verwijderd is, het opstellen van een evaluatierapport en het afmelden van de verontreiniging. De aandachtspunten op dit gebied worden gepresenteerd in onderstaande tabel.

Tabel 4.3 Nazorgmaatregelen

Bedreigd object		aandachtspunten nazorg		
		organisatorisch	technisch	juridisch
oppervlakte-water	drijfslag	beoordelen of verontreiniging voldoende is verwijderd	onderzoek water en waterbodem (evaluatie rapport)	afmelding bevoegd gezag
	menging	beoordelen of verontreiniging voldoende is verwijderd	onderzoek water en waterbodem (evaluatie rapport)	afmelding bevoegd gezag
waterbodem				
grond	geval < 25 m ³ (niet Wbb)	-beoordelen of verontreiniging voldoende is verwijderd -uitvoeren monitoring, afhankelijk van de saneringsresultaten	-onderzoek water en waterbodem (evaluatie rapport) -periodieke bemonstering	-afmelding bevoegd gezag -in overleg met bevoegd gezag
	groter geval, wel Wbb	-beoordelen of verontreiniging voldoende is verwijderd -uitvoeren monitoring, afhankelijk van de saneringsresultaten	-onderzoek water en waterbodem (evaluatie rapport) -periodieke bemonstering	-afmelding bevoegd gezag -in overleg met bevoegd gezag
		-beoordelen of verontreiniging voldoende is verwijderd -uitvoeren monitoring, afhankelijk van de saneringsresultaten	-onderzoek water en waterbodem (evaluatie rapport) -periodieke bemonstering	-afmelding bevoegd gezag -in overleg met bevoegd gezag
grondwater	beperkte verspreiding (<100 m ³)	-beoordelen of verontreiniging voldoende is verwijderd -uitvoeren monitoring, afhankelijk van de saneringsresultaten	-onderzoek water en waterbodem (evaluatie rapport) -periodieke bemonstering	-afmelding bevoegd gezag -in overleg met bevoegd gezag
	grote verspreiding (>100 m ³)	-beoordelen of verontreiniging voldoende is verwijderd -uitvoeren monitoring, afhankelijk van de saneringsresultaten	-onderzoek water en waterbodem (evaluatie rapport) -periodieke bemonstering	-afmelding bevoegd gezag -in overleg met bevoegd gezag

Bij de nazorg zijn ook de registratie van de gegevens van het incident en de verontreiniging en het juridisch afwikkelen van het geval van belang. Dit wordt onderstaand verder toegelicht.

4.6.1

Registratie

Door bij te houden welke milieu-incidenten zich voor hebben gedaan en hoe de afhandeling daarvan is verlopen, wordt een goed inzicht verkregen in aantal, aard en aanpak van de optredende milieu-incidenten. Daarbij kan gecontroleerd worden of de verschillende instanties hebben gehandeld volgens de afspraken. Op basis van de ervaringen kan vastgesteld worden of het draaiboek voor dergelijke situaties bijgesteld moeten worden. Indien uit de evaluatie blijkt dat ten onrechte is afgeweken van het vastgestelde draaiboek kan de betreffende instantie hierop worden aangesproken.

Indien een adviesbureau of calamiteitenbedrijf bij de afhandeling betrokken is geweest moet deze hierover een rapportage opstellen. De gemeente moet het rapport inhoudelijk controleren. Indien aanvulgrond is gebruikt dient er een kwaliteitscertificaat aanwezig te zijn.

Als verontreiniging van de bodem en/of waterbodem heeft plaatsgevonden, ligt het voor de hand de informatie hierover op te nemen in het bodeminformatiesysteem van de gemeente/omgevingsdienst. De afdeling milieu draagt zorg voor een jaarlijkse bundeling van de evaluatieverslagen en de formulering van conclusies en aanbevelingen naar aanleiding van de afgehandelde milieu-incidenten. Een checklist (van de gemeente Tilburg) en dat gebruikt kan worden voor de beoordeling van evaluatierapporten van een ongewoon voorval met bodemverontreiniging is opgenomen in bijlage E.

4.6.2

Verhaalsmogelijkheden

Het treffen van maatregelen tijdens en na een milieu-incident brengt kosten met zich mee voor de instantie die het incident bestrijdt. In principe zijn de kosten van de opruimacties verhaalbaar op de vervuiler. Dit geldt ook voor milieu-incidenten in de 'openbare ruimte', waarbij het soms moeilijk is de dader te achterhalen.

Het is niet van tevoren aan te geven welke maatregelen getroffen moeten worden bij een milieu-incident om verdere verspreiding van de verontreiniging te voorkomen en/of om de verontreiniging op te ruimen. Bovendien is soms pas achteraf vast te stellen dat andere maatregelen effectiever waren geweest. Ook is niet altijd duidelijk welke verontreiniging door het incident is ontstaan en welke al aanwezig was. Hierdoor kan een lastige discussie ontstaan over de kosten (zie kader).

kostenafwikkeling na lekkage van vrachtwagen

Een transportwagen verliest een hoeveelheid dieselolie als gevolg van een lekkende afsluiter. De lekkage heeft op en langs het traject dat de vrachtwagen heeft afgelegd gezorgd voor bodemverontreiniging. Het betreft diesilverontreiniging in de wegberm van een provinciale weg, op een parkeerplaats en mogelijk in particuliere tuinen. Bij de kostenafwikkeling van de sanering ontstaat de nodige discussie tussen de betrokken overheden (een provincie en drie gemeenten) en de veroorzaker (het transportbedrijf). De sanering van de parkeerplaats vindt plaats op kosten van het transportbedrijf, daarover zijn alle partijen het direct eens. Het bedrijf accepteert echter niet zonder meer de verantwoordelijkheid voor alle bodemverontreiniging in de wegberm. Hiervoor heeft de transporteur drie argumenten:

- het is gezien de aard van de verontreiniging in de bermen niet noodzakelijk om te saneren;
- de bermen waren al vervuild voordat het milieu-incident plaats vond;
- de brandweer heeft bij het schoonmaken van de weg de diesilverontreiniging in de berm veroorzaakt.

Na een maandenlang durende discussie bereiken de betrokken een compromis: de veroorzaker zal niet het totale bedrag voor de sanering van de wegbermen betalen, maar slechts een gedeelte.

Dit voorbeeld leert dat de kostenafwikkeling na afloop van een incident ingewikkeld en langdurig kan zijn. Vaak wordt uiteindelijk een compromis bereikt, maar om de kostenafwikkeling voorspoedig te laten verlopen is het verstandig om hierover proactief afspraken te maken. Er moet bijvoorbeeld worden vastgelegd welk mandaat de toezichthoudend ambtenaar heeft om de noodzakelijke maatregelen te (laten) nemen.

De kosten van de maatregelen zullen vervolgens worden verhaald op de veroorzaker. De manier waarop het mandaat geregeld wordt is bij spoedeisende en niet-spoedeisende voorvallen verschillend. Daarom wordt per spoor hiervoor een specifieke regeling getroffen.

4.6.3

Bestuursdwang

In sommige gevallen is het mogelijk om onder bestuursdwang een onderzoek en/of sanering van de bodemverontreiniging af te dwingen. Bestuursdwang vindt plaats op basis van het zorgplichtartikel in de Wbb (art. 13). De Wbb geeft in artikel 13 een aantal regels waarin aangegeven is hoe met de bodem moet worden omgegaan. Dit houdt in dat eenieder die handelingen verricht en weet of redelijkerwijs had kunnen vermoeden dat door het verrichten van die handelingen de bodem kan worden verontreinigd of aangetast, verplicht is alle maatregelen te nemen om deze verontreiniging of aantasting van de bodem te voorkomen, of als die verontreiniging of aantasting zich voordoet, de bodem te saneren, of de aantasting en de directe gevolgen van de verontreiniging of aantasting zoveel mogelijk ongedaan te maken. Belangrijk is dat onder 'handelen' ook 'nalaten van handelen' wordt begrepen. Niet handelen kan dus ook verontreiniging of aantasting van de bodem veroorzaken. Als bij niet handelen de bodem (dreigt) te worden verontreinigd of aangetast, ontstaan dezelfde verplichtingen als die bij handelen.

Gelet op het evidente gevaar voor het milieu is spoedeisende bestuursdwang zonder verdere vooraankondiging mogelijk. Als bestuursdwang wordt toegepast bestaat de mogelijkheid om de gemaakte kosten op de overtreder te verhalen op grond van de Algemene Wet Bestuursrecht (Awb).

kostenverhaal: privaatrecht of strafvervolging

Als het bestuursrecht geen mogelijkheid biedt tot kostenverhaal kan via het privaatrecht getracht worden om alsnog kosten te verhalen. Een civiele procedure staat open voor eenieder die aantoonbare schade heeft geleden. Als echter reeds via het bestuursrecht een sanering of bijdrage van de kosten door de veroorzaker is afgedwongen kan het privaatrecht niet meer worden ingezet door de overheid (tweewegenleer). Een afzonderlijk traject is nog een mogelijke strafvervolging via het Openbaar Ministerie (OM) op basis van de Wet economische delicten. Hiervoor kan de politie afzonderlijk onderzoek uitvoeren en dit voorleggen aan het OM. Ook kan de officier van justitie een onderzoek uitvoeren en dit voorleggen aan het OM om zodoende tot vervolging over te gaan.

5 Informatie en communicatie

Voldoende aandacht voor communicatie en informatie tijdens en na de afhandeling van een ongewoon voorval of incident is vanzelfsprekend. Het informeren van betrokkenen, afdelingshoofd, interne afdelingen (Openbare Werken, Riolering, Water), andere hulpverlenende instanties, calamiteitenbedrijven voor het opruimen van de rotzooi, et cetera is zo'n belangrijk onderdeel van een effectieve afhandeling van de situatie, dat de momenten en manier waarop dit moet gebeuren zijn opgenomen in de draaiboeken in de hoofdstukken 3 en 4. Ook de communicatie achteraf en de registratie van het gebeurde is opgenomen in de draaiboeken.

6 Toezicht en handhaving

6.1 Inleiding

De Wbb kent een aantal aanvullende bestuursrechtelijke maatregelen teneinde de betrokkene te kunnen dwingen de bodem te onderzoeken, te saneren, een sanering te gedogen of beveiligingsmaatregelen te treffen. Dergelijke maatregelen zijn te vergelijken met handhavingsmiddelen. In het kader van een ongewoon voorval is het zorgplichtbeginsel de kapstok voor het inzetten van handhavingsmiddelen. Dit wordt hieronder toegelicht.

6.2 Zorgplichtmaatregelen bij een ongewoon voorval

Wanneer een geval van ernstige verontreiniging ontstaat of de bodem ernstig is of dreigt te worden aangetast als gevolg van een ongewoon voorval, neemt het bevoegd gezag direct noodzakelijke maatregelen om de oorzaak en de gevolgen zoveel mogelijk ongedaan te maken op grond van artikel 30 lid 1 Wbb). Het bevoegd gezag kan:

- de veroorzaker bevelen de handelingen te staken;
- de eigenaar van de grond bevelen personen op zijn grondgebied toe te laten en in de gelegenheid te stellen om:
  - een onderzoek in te stellen naar de oorzaak;
  - de oorzaak weg te nemen, de verontreiniging ongedaan te maken en de gevolgen te beperken dan wel zoveel mogelijk ongedaan te maken.

7 Praktijkvoorbeelden en veelgestelde vragen

Wij willen u wijzen op de website van Bodem+, waar een aantal veelgestelde vragen worden beantwoord bij het onderwerp Wbb. We zullen deze indien nodig actualiseren. De link naar deze pagina is <http://www.rwsleefomgeving.nl/organisatie/bodemplus/veelgestelde-vragen/>

Onderstaand zijn enkele specifieke situaties besproken.

- V: Een chemische wasserij heeft verontreinigd koelwater op de gemeentelijke riolering geloosd n.a.v. een ongewoon voorval. De gemeentelijke riolering is lek, waardoor een grote bodemverontreiniging is ontstaan op gemeentegrond. Wie is bevoegd gezag?
- A: Om te bepalen wie bevoegd gezag is moeten de volgende vragen beantwoord worden:
- is de verontreiniging ontstaan als gevolg van een ongewoon voorval? Als de verontreiniging is ontstaan door een ongewoon voorval binnen een Wm-inrichting, zijn artikel 17.1 en artikel 17.2 van de Wet milieubeheer van belang. Het bevoegd gezag Wm is leidend en meldt het geval bij het bevoegd gezag Wet bodembescherming (Wbb);
  - bevindt de verontreiniging zich binnen een inrichting Wet milieubeheer? Zijn er voor deze inrichting regels en voorschriften gesteld voor het melden en/of opruimen van een verontreiniging? Als er geen sprake is van een ongewoon voorval, maar er zijn in de omgevingsvergunning bepalingen opgenomen over het melden en opruimen van bodemverontreinigingen, dan is het bevoegd gezag Wm ook leidend. Het bevoegd gezag Wm meldt de verontreiniging bij het bevoegd gezag Wbb. Het bevoegd gezag Wm gaat daarbij na of aan de verplichtingen van de Wbb (zorgplicht artikel 13) wordt voldaan;
  - in alle andere gevallen is vooral het bevoegd gezag Wbb leidend (artikel 13 en 30 Wbb).
- V: Als gevolg van een calamiteit is een biologisch afbreekbare stof, gebruikt als reiniger en ontvetter van metalen, in de bodem terecht gekomen. Moet er bodemonderzoek plaatsvinden of moet de grond waar de stof terecht is gekomen worden verwijderd?
- A: Of de zorgplicht van toepassing is hangt af van de chemische samenstelling van de spill. Als de stof de bodem bedreigt dan is artikel 13 van toepassing en moeten maatregelen getroffen worden. Het is aan de veroorzaker om aan te tonen dat de spill niet schadelijk is voor mens en milieu, hij heeft namelijk zorgplicht; als hij duidelijk kan maken, dat het niet schadelijk is, dan hoeft hij verder niets te doen - anders moet alles opgeruimd worden (nieuw geval bodemverontreiniging).

Bijlage A Meldingsformulier ongewoon voorval

Meldingsformulier ongewoon voorval

Tijdstip aanvang ongewoon voorval :..... uur;

Is het ongewoon voorval nog steeds gaande,

- Zo ja: verwachte tijdsduur :.....uur;
- Zo nee: tijdstip einde voorval :..... uur;

Welke instanties zijn al geïnformeerd:

- .....
- .....

Bijzonderheden ongewoon voorval (let op: meerdere antwoorden mogelijk):

- Brand/Explosie;
- Voorval met mogelijk gevaar buiten de inrichting:
  - Gasontsnapping;
  - Vloeistofmorsing op land
  - Vloeistofmorsing op openbaar riool;
  - Vloeistofmorsing op oppervlakte water;
  - Vrijkomen toxische stoffen;

Overig, nl.....

- Voorval zonder gevaar buiten de inrichting:
  - Gasontsnapping;
  - Vloeistofmorsing op water;
  - Vloeistofmorsing op land;
  - Vrijkomen toxische stoffen;
  - Overig, nl. ....

Gewonden/slachtoffers:

- Niet bekend;
- Nee;
- Ja, aantal.....

Bijzonderheden:

- Nadere plaatsaanduiding : .....
- Stofnaam : .....
- Hoeveelheid : .....
- Korte omschrijving voorval : .....

(Bron: Handboek 'Aanpak ongewone voorvallen bij bedrijven', provincie Noord-Brabant, 5 december 2005.)

Bijlage B Voorbeeld meldingsprotocol

		almeren		informer
alarm-centrale	brand-weer	<i>Bij aanwezigheid gevaarlijke stoffen:</i> - Regionaal Officier Gevaarlijke Stoffen (ROGS)	<i>Ter beoordeling van brandweer:</i> - WVD (Waarschuwings- en Verkenningdienst) <i>Bij (dreiging op) vrijkomen van gevaarlijke stoffen:</i> - GGD	<i>Ter beoordeling van brandweer:</i> - Burgemeester - Gemeente, provincie <i>Ter beoordeling van GGD:</i> - Medisch milieukundige
		<i>Bij aanwezigheid gevaarlijke stoffen:</i> - Gemeente, afd. Milieu/omgevingsdienst	<i>Bij mogelijke verontreiniging wegen/bermen:</i> - Rijkswegen: Rijkswaterstaat - Provinciale wegen: Provincie - Gemeentelijke wegen: Gemeente, afd. Openbare Werken - Waterwegen: Waterkwaliteits-beheerder - Particuliere wegen: Eigenaar <i>Bij mogelijke bodemverontreiniging:</i> - binnen inrichtingen: Wm bevoegd gezag - buiten inrichtingen: Wbb bevoegd gezag <i>Bij mogelijke schade aan gebouwen:</i> - Gemeente, afd. Bouw- en Woningtoezicht <i>Bij mogelijke verontreiniging riolering:</i> - Gemeente, afdeling Riolering, én - Waterschap	<i>Altijd:</i> - Wethouder Milieu - Bodemsignaal/Meldpunt ILenT <i>Bij bodemverontreiniging:</i> - Gemeente, bodemmedewerker/omgevingsdienst <i>Bij ongeval nabij haven:</i> - Gemeente, Havenmeester <i>In grondwaterbeschermings-gebied:</i> - Provincie - waterbedrijf
		<i>Bij mogelijke verontreiniging oppervlaktewater/riolering/waterbodem:</i> - Waterbeheerder	<i>Bij verontreiniging oppervlaktewater/bedding:</i> - Rijkswaterstaat	- Eigenaar watergang
	politie	<i>Bij ongeval op de snelweg:</i> - KLPD-Verkeerspolitie	<i>Bij ongeval met een vrachtwagen:</i> - Acties conform regeling vrachtverkeer	<i>Bij mogelijk strafbaar feit:</i> - Openbaar Ministerie

almeren			informer
		<i>Bij ongeval nabij spoor:</i> - NS Centrale meldkamer (CMK)	
		<i>Bij aanwezigheid gevaarlijke stoffen:</i> - Milieucoördinator in overleg met Inspecteur van Dienst - Inspectie Verkeer en Waterstaat	
		<i>Bij mogelijke verontreiniging rivier:</i> - KLPD-Waterpolitie	
alarm-centrale	ambulance	<i>Bij aanwezigheid gevaarlijke stoffen:</i> - Officier van Dienst Geneeskundig (OvD-G) <i>Bij dreigende schade aan volksgezondheid (in samenspraak met OvD-G/ROGS):</i> - Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen (GHOR)	<i>Ter beoordeling van OvD-G:</i> - Medisch Milieukundige , GGD

toelichting meldingsprotocol

De protocollen moeten van links naar rechts gelezen worden. De opzet is een boomstructuur. Dat betekent dat instanties één of meerdere andere instanties alarmeert of informeert. Instanties worden meestal via één weg door één instantie ingelicht.

De eerste lijn is dat de regionale alarmcentrale de volgende instanties alarmeert:

- de brandweer (Officier van Dienst);
- politie;
- ambulance.

Deze drie instanties dragen de verantwoordelijkheid om andere aan hun toegewezen instanties te almeren conform het protocol dat van toepassing is.

In deze tweede lijn zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de gemeente/omgevingsdienst is informatiekanaal voor bodemzaken en riolering;
- het waterschap informeert de andere bevoegde gezagen voor water;
- de politie informeert andere politiediensten.

Bijlage C Checklist afhandeling ongewoon voorval

Gegevens achterhalen voorafgaand aan afhandeling

Naam projectleider	
Door wie van Handhaving gemeld? (mondelijke opdracht)	
Contactpersoon (teamleider) Handhaving + tel. nr.	
Contactpersoon reinigingspolitie + tel.nr.	
Wanneer/hoe laat gemeld?	
Waar is het gebeurd?	
Wat is er gebeurd?	
Wanneer gebeurd c.q. aangetroffen?	
Globale omvang (enkele m ³ ? Hoeveelheid weggelopen product?)	
Tekening GIS kaarten uitdraaien en meenemen (let in buitengebied ook op gemeentegrens)	
Fototoestel meenemen	

Gegevens/acties op locatie tijdens afhandeling

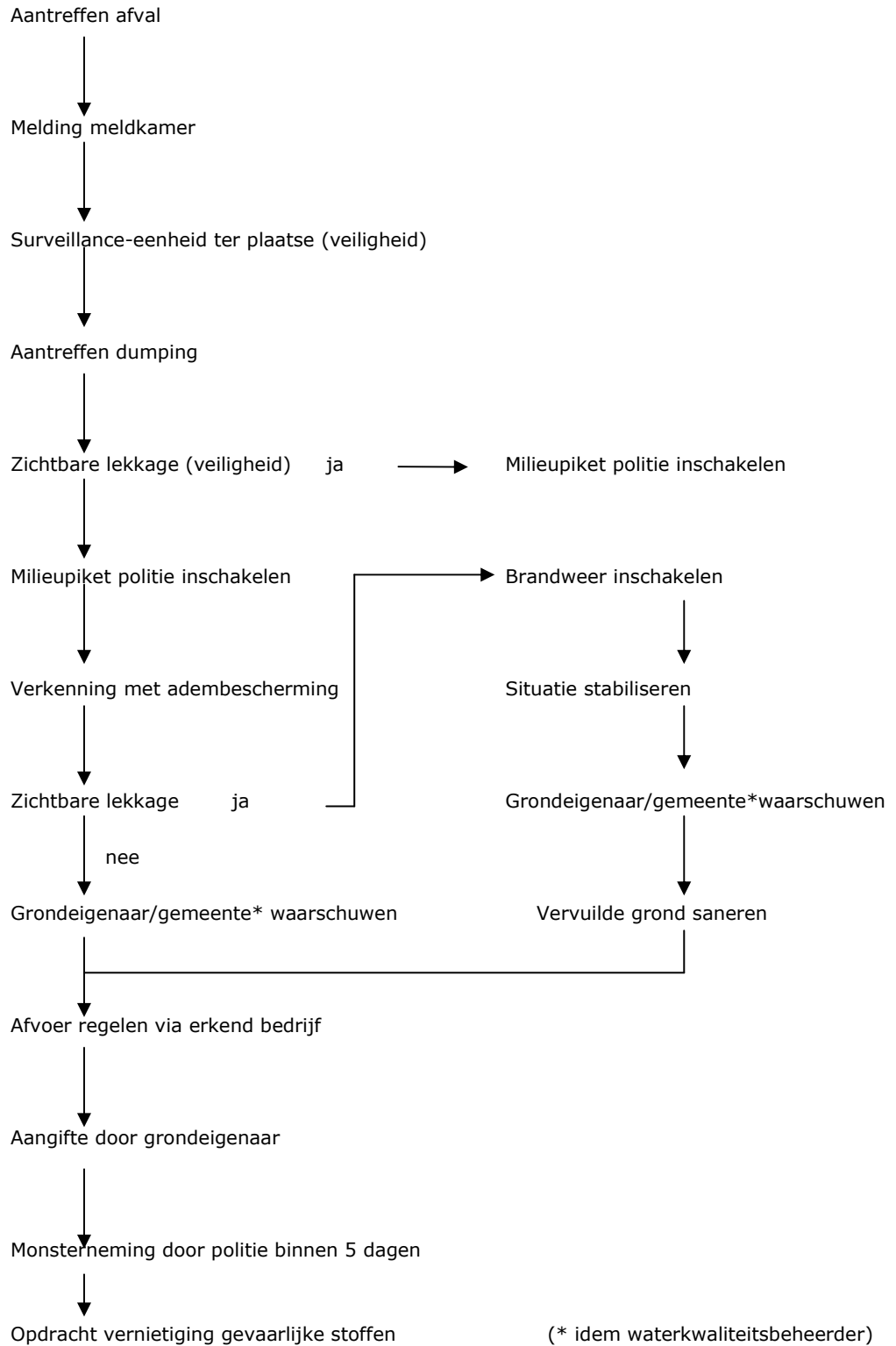
Foto's maken	
Plaats aangeven op GIS-kaart	
Toestemming van eigenaar (indien gedeeltelijk op terrein derden)	
Melden aan waterbeheerder (waterschap/Hoogheemraadschap)	
Ernst van de verontreiniging vaststellen. Direct opruimen?	
Aanpak doorgeven aan opdrachtgever (teamleider Handhaving)	

Direct afhandelen: Calamiteitenbedrijf of adviesbureau en aannemer inschakelen (mondeling opdracht, zie telefoonlijst) Niet direct afhandelen: Adviesbureau opdracht geven voor bodemonderzoek (via offerte)	
---	--

activiteiten	uitgevoerd/in uitvoering	datum (indien van toepassing)
Opdracht opdrachtgever		
Aanleg dossier		
Aanvraag werkordernummer		
Projectgegevens algemeen in BIS		
Melding art. 27 Wbb bij inspecteur Wbb		
Offerte aanvraag (enkelvoudig onderhands)		
Opdracht mondeling		
Opdrachtbevestiging schriftelijk		
Milieu politie		
Verzekeringsmaatschappij		
Melden waterschap / hoogheemraadschap		
Toestemming/ toegang terrein		
GIS opdracht tekening		
Concept rapport beoordelen		
Definitief rapport beoordelen		
Controle rapport door inspecteur Wbb		
Aanbieding opdrachtgever		
Rapport naar TWM*		
Rapport naar GGD*		
Info wethouder/ B&W*		
Info bewoners / omwonenden*		
Resultaten invoeren in BIS		
Project extern financieel afronden		
Project intern financieel afronden		
Archivering projectdossier		
Vervolgonderzoek/sanering*		

* Indien noodzakelijk

Bijlage D Stroomschema afhandelen dumping (drugs)afval

gevolgen dumping drugsafval voor de bodem

Het is niet eenvoudig te beschrijven wat de precieze effecten zijn als aan XTC gerelateerde vloeistoffen in de grond terechtkomen. Het is voor te stellen dat een en ander mede afhankelijk is van de plaatselijke bodemgesteldheid (klei of zand), de hoeveelheid vloeistof die hierop en hierin terechtkomt, alsmede de mate van uitloging en de weersgesteldheid (verdunning door neerslag of verdere verspreiding). Bovendien kan onderscheid worden gemaakt in vloeistoffen, welke op 'het land' of in de waterbodem van een sloot of ander water terechtkomen.

Naarmate de hoeveelheid en het uitlogingseffect bekend zijn moet, eventueel na monsternamen, worden vastgesteld hoe groot en hoe diep het besmet gebied is dat eventueel moet worden gesaneerd. Daarnaast is het moeilijk vast te stellen in hoeverre de bodemgesteldheid en de biotoop van planten, dieren en organismen zijn verstoord en voor welke periode. Dit geldt uiteraard ook voor de wateren waarin dergelijke stoffen terechtkomen. (Bron: Notitie 'Dumpingen van synthetisch drugsafval (xct)', Omgevingsdienst Midden en West Brabant (voorheen Regionale Milieudienst West-Brabant.)

Bijlage E Checklist evaluatierapport ongewoon voorval met bodemverontreiniging

Evaluatierapport van	#adres
Opdrachtgever	#
Opgesteld door	#
Op	#
Ontvangen op	#
Projectleider	#
Rapport beoordeeld door	#
Op	#

Algemene gegevens

- * *naam en adres van de opdrachtgever;*
Ja/nee
- * *naam van de locatie;*
Ja/nee
- * *rapportnummer*
Ja/nee
- * *data van uitvoering;*
Ja/nee

Werkzaamheden bij de grondsanering

- * *afmetingen en ontgravingen;*
Ja/nee
- * *overzicht van de hoeveelheden vrijgekomen grond;*
Ja/nee
- * *overzicht van de hoeveelheden overige vrijgekomen materialen (zoals vrijkomende, eventueel verontreinigde klinkers) en hun bestemmingen/verwerking;*
Ja/nee
- * *peilbuis geplaatst;*
Ja/nee

Bemonstering bij de bodemsanering

- * *bemonstering van putwand en -bodem;*
Ja/nee
- * *bemonstering van de vrijgekomen grond;*
Ja/nee/n.v.t.
- * *bemonstering van de overige materialen;*
Ja/nee/n.v.t.
- * *bespreking van analyseresultaten controlegrondmonsters putwand en -bodem;*
Ja/nee

Conclusie (en aanbevelingen)

- * *eventuele vervolgstappen, onderbouwd met een risico-evaluatie van een restverontreiniging;*
Ja/nee

- * *eventuele gebruiksbeperkingen;*
Ja/nee

Bijlagen of tabellen

- * *locatiekaart. incl. ontgravingsgrenzen en bemonsteringspunten;*
Ja/nee

- * *situatietekening;*
Ja/nee

- * *kadastrale kaart;*
Ja/nee

- * *Analysecertificaten; correcte stoffenpakket;*
Ja/nee

- * *Toetsingscriteria en -tabellen;*
Ja/nee

- * *keuring of certificaten aanvulzand/-grond in het kader van het Bouwstoffenbesluit;*
Ja/nee

- * *gebiedseigen grond toegepast;*
Ja/nee

- * *foto's;*
Ja/nee

Algemeen

- * *afvoer verontreinigde grond;*
Ja/nee
hoeveel :
transporteur :
ontvanger/reiniger :
verwerking :
geleidebiljet afgevoerde grond :
afvalstroomnummer :

- * *Tekstuele aanpassingen;*
ja/nee